

Державна архівна служба України
Український науково-дослідний інститут архівної
справи та документознавства
(УНДІАСД)

**Віднесення електронних інформаційних ресурсів до
Національного архівного фонду.
Аналітичний огляд**

Київ – 2012

Віднесення електронних інформаційних ресурсів до Національного архівного фонду. Аналітичний огляд / Держ. архівна служба України; Укр. наук.-досл. ін-т архів. справи та документознавства; уклад.: Т. М. Ковтанюк, Н. М. Христова. – К., 2012. – 33 с.

Укладачі: науковий співробітник відділу документознавства Т. М. Ковтанюк (керівник розробки); завідувач відділом фізико-хімічних та біологічних досліджень, к. і. н., с.н.с. Н. М. Христова

Схвалено Вченою радою УНДІАСД
(протокол № 3 від 30.07.2012 р.)

© Державна архівна служба України, 2012

© Український науково-дослідний інститут архівної
справи та документознавства (УНДІАСД), 2012

© Ковтанюк Т. М., Христова Н. М., 2012

ЗМІСТ

	С.
Вступ.....	4
Сутність електронних інформаційних ресурсів.....	6
Визначення електронних інформаційних ресурсів.....	7
Світовий досвід у зберіганні електронних інформаційних ресурсів національними архівами	18
Великобританія.....	18
США.....	19
Федеративна Республіка Німеччини	19
Республіка Білорусь	20
Досвід інших країн	22
Досвід України	23
Проблема фільтрації інформації, що містять електронні інформаційні ресурси	23
Аналіз критеріїв відбору електронних інформаційних ресурсів до архівного зберігання.....	24
Висновки	25
Перелік джерел та літератури	27

Вступ

Актуальність теми дослідження зумовлена відсутністю низки узагальнюючих досліджень щодо сутності електронних інформаційних ресурсів, визначення їх значущості для особи, суспільства чи держави, що дозволило зробити обґрунтований висновок, щодо їх статусу як архівних інформаційних об'єктів та доцільності архівного зберігання таких об'єктів та перспектив подальшого користування ними, визначення критеріїв віднесення електронних інформаційних ресурсів до складу Національного архівного фонду України (далі – НАФ) та вимог до їх стану у складі НАФ. Незважаючи на численність наукових праць з окресленої проблематики, в Україні не існує загальноприйнятних підходів щодо вирішення питання віднесення електронних інформаційних ресурсів до НАФ. Даний аналітичний огляд дозволяє лише дати відповідь про існування електронних інформаційних ресурсів, що можуть бути віднесені до НАФ. Це може стати підґрунтям для початку роботи над вдосконаленням нормативно-правової бази, що зафіксує статус архівних електронних інформаційних ресурсів в Україні та надасть законні підстави для віднесення їх до НАФ на практиці. На сьогодні серед архівістів України існують тільки припущення щодо можливої значущості інформації, що містять електронні інформаційні ресурси. Це дає підстави для висування питання про втрату значних обсягів значущої інформації для наступних поколінь, історії, людини, суспільства та держави, що міститься в електронних інформаційних ресурсах. Загально визначеним є процес постійного збільшення загальної кількості електронних інформаційних ресурсів у світі, зокрема Україні, та постійного зникнення частини з них. Наприклад, щодо веб-сайтів як різновиду електронних інформаційних ресурсів, обсяг інформації, яка постійно зникає, приблизно дорівнює 70% обсягу інформації, що постійно з'являється в мережі Інтернет [1, с. 5]. Якщо припустити, що певна частина електронних інформаційних ресурсів містить інформацію, значущість якої може надавати підстави для віднесення таких

електронних інформаційних ресурсів до НАФ, то можна стверджувати, що частина зазначених електронних інформаційних ресурсів постійно втрачається. Тому з'ясування питання щодо наявності серед електронних інформаційних ресурсів таких, що за своєю інформаційною складовою можуть бути віднесені до НАФ є одним із актуальних для подальшого розвитку архівної справи в умовах загального підвищення ролі інформації у діяльності суспільства, що зумовлено розвитком інформаційних технологій та їх поширеним використанням.

Слід зазначити, на відміну від документів, що створюються у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій будь-якої форми власності (далі – установ), в Україні не існує механізмів унормування створення електронних інформаційних ресурсів, їх уніфікації, відбору для архівного зберігання, їх підготовки до передавання на архівне зберігання та приймання-передавання до архівних установ. Зазначені механізми необхідно створити за умови, якщо архівісти дійдуть висновку віднесення електронних інформаційних ресурсів до НАФ.

Мета дослідження – визначення можливості віднесення електронних інформаційних ресурсів до складу НАФ.

Об'єкт дослідження – електронні інформаційні ресурси.

Предмет дослідження – сутність електронних інформаційних ресурсів, значущість їх інформаційної складової, подальші перспективи їх використання.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати, що таке електронний інформаційний ресурс в сучасних умовах. Дослідити його сутність.
2. Дослідити світовий досвід відбору та зберігання електронних інформаційних ресурсів національними архівами країн з розвинутим інформаційним суспільством.

3. Проаналізувати законодавчу базу України щодо життєвого циклу електронних інформаційних ресурсів.

4. Дослідити досвід України щодо відбору та зберігання електронних інформаційних ресурсів.

5. Окреслити ознаки електронних інформаційних ресурсів, що можуть стати об'єктами архівного зберігання, зокрема віднесені до складу НАФ.

СУТНІСТЬ ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Доцільно розпочати відповідь на запитання про можливість віднесення електронних інформаційних ресурсів до складу НАФ з дослідження сутності зазначених ресурсів. Мета такого дослідження – з'ясувати чим саме є інформаційні об'єкти, що тепер визначаються як електронні інформаційні ресурси з позицій документознавства та архівознавства: документами, сукупністю документів, новою інформаційною сутністю, що містить інформацію схожу на документну, але цього замало, щоб визнати такі інформаційні об'єкти документами. Остання із зазначених форм фіксації інформації потребує дослідження статусу цієї інформації у загальному інформаційному потоці держави, суспільства, галузі, установи, виду діяльності. Чому саме у такому ключі пропонується вирішувати зазначене питання? Це виходить з теми даного аналітичного огляду.

Ст. 5 Закону України «Про Національний архівний фонд» [2] визначає загальні засади формування НАФ: «Національний архівний фонд формується у порядку, встановленому цим Законом, з архівних документів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності, а також архівних документів громадян і їх об'єднань». Тобто інформаційні об'єкти з яких складається НАФ – це архівні документи. Якщо довести, що електронні інформаційні ресурси є документами – це буде вирішенням питання віднесення цих інформаційних об'єктів до складу НАФ як документів. Якщо довести, що це нова форма фіксації цінної інформації, що має значущість у часі для держави, суспільства

та людини, – це може стати підставою для внесення змін до Закону України «Про Національний архівний фонд». Таке дослідження вкрай важливе для подальшого розвитку документознавства та архівознавства.

Визначення електронних інформаційних ресурсів

Усталеними є визначення поняття «інформаційний ресурс» як «сукупності документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо)» [3]. Це цілком відповідає тлумаченню цього поняття документознавцями та архівістами [4]. Крім того, Ст. 4 Закону України «Про Національний архівний фонд» визначає, що «Національний архівний фонд України є складовою частиною вітчизняної і світової культурної спадщини та інформаційних ресурсів суспільства...» [2].

За визначенням Ст. 3 Закону України «Про інформацію» одним із основних напрямів державної інформаційної політики є «постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів» [5]. Також про «національний інформаційний ресурс» йдеться у Законі України «Про Національну програму інформатизації», де одним з основних завдань Національної програми інформатизації, що визначені у Ст. 5 зазначеного закону, є «формування системи національних інформаційних ресурсів» [3].

У розділі III Закону України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» визначаються загальні принципи державної політики у сфері інформатизації, серед яких визначено «розвиток системи національних інформаційних ресурсів» [6].

Закони України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» вводить поняття «державних інформаційних ресурсів». Ст. 10 цього закону у редакції від 15.01.2009 [7] визначає одним із повноважень спеціального уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань організації спеціального зв'язку та захисту інформації «здійснення заходів щодо виявлення загрози державним інформаційним ресурсам від несанкціонованих дій в інформаційних, телекомунікаційних та

інформаційно-телекомунікаційних системах та дає рекомендації з питань запобігання такій загрозі». Однак зазначений закон не дає визначень поняття «державний інформаційний ресурс». Із змісту закону можна зробити висновок, що мова йдеться про інформаційний ресурс, що створений за кошти держави.

Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» оперує одразу двома поняттями: «державний інформаційний ресурс» та «національний інформаційний ресурс». У розділі II зазначеного закону «державні інформаційні ресурси» визначені «складовою стратегічних ресурсів країни і одночасно національної інфраструктури». Цей закон не дає визначення не «державних інформаційних ресурсів», не «стратегічних ресурсів», але у розділі IV визначає поняття «національний інформаційний ресурс» як «розподілений банк даних і знань з різних галузей виробництва, науки, культури, освіти, торгівлі тощо» [6]. Тамо ж національний інформаційний ресурс визначається «найважливішою частиною Національної інфраструктури інформатизації» України.

Розглянемо інші визначення поняття «інформаційні ресурси». Так у монографії «Е-будущее и информационное право» наведено таке визначення: «сукупність інформаційних продуктів певного призначення, необхідних для забезпечення інформаційних потреб споживачів у визначеній сфері діяльності» [8]. О. В. Соснін зазначає: «Найбільш повно характеризувати інформаційний ресурс (ІР) можна як інформацію, створену чи виявлену, зареєстровану і оцінену. ІР набуває особливих властивостей, сутність яких і робить його інформаційним продуктом для споживання» [9]. Як бачимо, у цих визначеннях спільним є наголошення на споживчій властивості інформаційного ресурсу як інформаційного продукту. Однак, у О. В. Сосніна цей продукт засновано на інформації, яка попередньо була зафіксована та оцінена: «Для того, щоб стати інформаційним ресурсом, потоки інформації повинні мати деякі специфічні якості, завдяки яким вони стають соціально значущими, технологічно придатними, тобто такими, що мають цінність для

практичного застосування. Такою основною якістю є системна організованість (організація) інформаційних потоків та їх окремих елементів». Аналізуючи запропоновані визначення інформаційних ресурсів можна стверджувати, що основною їх відмінністю від визначення, що введено у дію Законом України «Про Національну програму інформатизації» [3], є відмова від використання поняття «документ». Тобто це продукт споживання, що ґрунтується на попередньо зафіксованій інформації (за О. В. Сосніним), але без наголошення на тому, що зазначена фіксація інформації є по суті її документуванням. Хоча мова йдеться про «системну організацію інформаційних потоків та їх окремих елементів». По суті процес «створення чи виявлення, реєстрування» інформації та подальше її «споживання» можна розтлумачити як зберігання та передавання інформації, зафіксованої на матеріальному носії в часі та просторі, що є основною функцією документа за визначенням ДСТУ 2732:2004, а «системну організацію інформаційних потоків та їх окремих елементів» як «запис інформації», що повинен відповідати характеристикам певного жанру чи номіналу. Жанрові характеристики запису інформації – це функційні та структурно-композиційні ознаки певного жанру твору літератури чи мистецтва (роман, монографія, хронікально-документальний фільм тощо). Номінальні характеристики запису інформації – це функційні та структурно-композиційні ознаки певного виду задокументованої службової чи особистої інформації (наказ, акт, протокол, лист, щоденник тощо)» [10, с. 2–3]. Невизначеність з фіксацією інформації на носії інформації та чітких жанрових та номінальних характеристик для інформаційних ресурсів створює передумови для подальшої невизначеності в цілому інформаційних ресурсів у забезпеченні будь-якої діяльності.

Одним із основних чинників, що спричиняє такий підхід, є впровадження у діяльність інформаційних технологій. Так О. В. Соснін зазначає, що «основними сучасними формами організації інформаційного ресурсу є: файл, база даних, банк даних, база знань, бібліотека та ін.» При

цьому вчений не уточнює про які саме бази даних і знань та банки даних йдеться. У Законі України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» констатуються відомості про створення наступних державних інформаційних ресурсів (на час його прийняття): «бази даних «Законодавчі та нормативні акти України», «Податки України» (внесено близько 10 тисяч документів), «Ресурси України» (постійно актуалізується інформація про 260 тисяч підприємств та організацій України), «Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України» (внесено з присвоєнням унікального коду більше ніж 600 тисяч суб'єктів господарської діяльності)» [6]. За 14 років, з часу прийняття зазначеного закону, ці показники суттєво збільшилися. Про це свідчать нормативно-правові акти України, що регулюють створення та використання електронних інформаційних ресурсів.

Якщо додержуватися логіки, що із зміною носіїв інформації сутність інформаційного об'єкту, головною складовою якого є інформація, не змінюється, то за визначенням інформаційного ресурсу, яке введено Законом України «Про Національну програму інформатизації» [3], електронний інформаційний ресурс – це сукупність документів з електронними носіями інформації в інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо). Однак, не законодавча база України, не науковці не проводять такої спрощеної аналогії. Це пов'язано з тим, що інформаційні технології надають більше можливостей для фіксації інформації, її подальшого опрацювання, зміни та обміну.

Так П. М. Марченко погоджується з визначенням інформаційного ресурсу за Законом України «Про Національну програму інформатизації», і дає таке визначення електронного інформаційного ресурсу – «інформація, апаратні, програмні та інші засоби, що можуть бути надані користувачеві, наприклад, файл-сервером або базою даних. На файл-сервері вся сукупність документів подана файлами, які зберігаються в пам'яті ЕОМ з певним кодовим позначенням. Змістом файлу може бути зміст документа або інша

інформація, що стосується документа. В БД сукупність документів подана одним або декількома спеціально організованими файлами» [4]. Автор статті проводить аналогію з інформаційним ресурсом і визначає електронний інформаційний ресурс як «засіб користування документною інформацією».

«Електронні інформаційні ресурси» також є об'єктом дослідження бібліотекознавства. Згідно з ДСТУ 7.82-2001 «електронні ресурси – це інформаційні ресурси, які керуються комп'ютером, у тому числі ті, що потребують використання периферійного пристрою, підключеного до комп'ютера. Електронним ресурсом є електронні дані (інформація у вигляді чисел, букв, символів, зображень, включаючи графічну інформацію, відеоінформацію тощо, або їх комбінації), електронні програми або об'єднання цих видів в одному ресурсі» [11]. Незважаючи на те, що об'єктом дослідження бібліотекознавства також є такий інформаційний об'єкт як документ, зазначений стандарт визначає «електронний ресурс» через поняття «інформаційний ресурс», не згадуючи про документ. Хоча бібліотекознавець В. О. Копанєва у своїх наукових працях розшифровує поняття «інформаційний ресурс» за вже розглянутим визначенням, що вводиться Законом України «Про Національну програму інформатизації» та розтлумачує термін «електронні ресурси» так: «термін «електронні ресурси» вміщує такі аспекти поняття, як цифрова форма фіксації інформації, комп'ютерні засоби та програмне забезпечення для відтворення та керування, електронне середовище для розповсюдження (комп'ютерні мережі та засоби телекомунікаційного зв'язку). У процесі каталогізації поряд з описом інформаційного змісту відповідного опрацювання потребують також: фізичний носій ресурсу, засоби доступу та відображення, умови використання ресурсу, які пов'язані з його правовим статусом і вимогами щодо захисту авторського права» [12, с. 50–51; 13, с. 32–33]. Необхідно зауважити, що розглядати електронні інформаційні ресурси як об'єкт дослідження бібліотекознавства необхідно з урахуванням того, що однакове за назвою поняття «документ» по-різному визначається у бібліотекознавстві і

книгознавстві та документознавстві й архівознавстві. Але нині у світі, зокрема Україні, електронні інформаційні ресурси найбільш активно досліджуються у бібліотекознавстві [14]. Особливо помітним є цей процес у тих країнах, де відбулося зрощення Національних архівів з бібліотеками. Тому безперечно слід скористатися досвідом здобутим бібліотекознавцями у той частині, що стосується технологій збереження та відтворення електронних інформаційних ресурсів у часі.

Поняття «електронний інформаційний ресурс» з'являється у законодавчій базі України з введенням в дію у 2003–2004 рр. низки нормативно-правових актів, що були спрямовані на формування системи національних електронних інформаційних ресурсів:

– Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.05.2003 № 259-р «Про затвердження Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів» [15] (далі – Концепція) та від 31.12.2003 № 828-р «Про затвердження заходів з реалізації Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів» [16];

– Постанова Кабінет Міністрів України від 17.03.2004 № 326 «Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів» [17];

– накази Міністерства транспорту та зв'язку України (далі – Мінтрансзв'язку України) від 02.12.2004 № 1058 «Про затвердження форми заяви для включення електронного інформаційного ресурсу до Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів», зареєстрованого у Мін'юсті України 15.12.2004 за № 1585/10184 [18] та від 27.04.2005 № 153 «Про затвердження Порядку проведення державної реєстрації електронних інформаційних ресурсів», зареєстрованого у Мін'юсті України 18.05.2005 № 528/10808 [19].

Всі зазначені нормативно-правові акти є чинними на цей час, крім наказу Мінтрансзв'язку України від 27.04.2005 № 153, що було скасовано, як

такий, що не відповідає принципам державної регуляторної політики у сфері інформатизації [20] на підставі наказу Мінтрансв'язку України від 26.09.2005 № 584 «Про скасування наказу Мінтрансв'язку України від 27.04.2005 № 153», зареєстрованого у Мін'юсті України 06.10.2005 за № 1162/11442 [21].

Здавалося поява зазначених нормативно-правових документів стало суттєвим кроком до унормування процесів зберігання національних електронних інформаційних ресурсів. Однак, зазначені нормативно-правові акти не працюють [22], навіть незважаючи на розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.08.2007 № 653-р, яким затверджено план заходів на виконання завдань, передбачених Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», де у п. 23 від Держкомінформатизації та Держспецв'язку вимагається забезпечити функціонування Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів [23].

Метою зазначених нормативно-правових актів було визначення стратегії формування системи національних електронних інформаційних ресурсів (Концепція) та запровадження єдиної системи обліку електронних інформаційних ресурсів держави (Постанова Кабінет Міністрів України № 326).

Зважаючи на швидкість змін, що відбуваються з більшістю електронних інформаційних ресурсів завдання збереження для нащадків важливої інформації, що міститься у цих інформаційних об'єктах, є надзвичайно важливим. На жаль, ініціатива держави, що була здійснена на рубежі 2003–2004 рр. для унормування процесу формування електронних інформаційних ресурсів, їх приймання-передавання до спеціалізованих установ, обліку та створення Національного електронного інформаційного ресурсу до тепер не розбудовувала ся, незважаючи на очевидні його переваги [24]. Зазначені процеси є підґрунтям для надійного тривалого збереження

будь-яких інформаційних об'єктів та значно спростили процес їх підготовки до передачі на архівне зберігання.

Намагаючись уникнути питань щодо «обмеження свободи функціонування веб-сайтів» [25, с. 139; 26; 27] та «посилення тиску на свободу слова в Інтернет» [28], що були порушені у засобах масової інформації України у травні 2005 року у зв'язку з набуттям чинності наказу Мінтрансзв'язку України від 27.04.2005 № 153, слід зазначити, що відсутність усталеного визначення поширеного за останні десятиріччя поняття «електронних інформаційних ресурсів» та механізмів зберігання інформації, що міститься у цих ресурсах, з високим ступенем ймовірності може призвести до втрати більшості з електронних інформаційних ресурсів, що містять цінну інформацію, що не дублюється на інших носіях інформації. Це питання не має ніякого відношення до обмеження будь-яких свобод.

Деякі електронні інформаційні ресурси є цінними тим, що є унікальним інструментом для опрацювання інформації, що задокументована на папері, але дублюється в них. Це готовий фонд користування з розвинутим довідковим апаратом, на створення якого зазвичай витрачається багато часу. Унормування створення таких ресурсів дозволить унормувати створення потужної національної пошукової системи з можливістю надавати доступ до документів в електронній формі.

Зазначені вище нормативно-правові акти спрямовані на створення національного електронного інформаційного ресурсу без встановлення будь-яких критеріїв відбору електронних інформаційних ресурсів. Це схоже на намагання створити сховище для оперативного доступу до всіх без винятку електронних інформаційних ресурсів, однак, без визначення конкретної мети задля якої створюється такий реєстр. Як наслідок, це призвело до відторгнення цієї ініціативи суспільством.

З часом Державний комітет телебачення та радіомовлення України видав наказ від 16.04.2009 № 156 «Про Затвердження Положення про проведення експертиз та рейтингових оцінок національних електронних

інформаційних ресурсів», зареєстрований Міністерством юстиції України від 15.07.2009 № 638/16654. Метою цього положення є впровадження механізмів визначення стану функціонування електронних інформаційних ресурсів за показниками їх відкритості та доступності для населення, забезпечення повноти, достовірності та актуальності інформації, відповідності нормам чинного законодавства, які регламентують їх створення та функціонування.

Двома найбільш розповсюдженими нині формами існування електронних інформаційних ресурсів є бази даних та веб-сайти.

Бази даних є широко дослідженим інформаційним об'єктом. Відомо багато визначень баз даних, зокрема, закріплених на законодавчому рівні України. Так у Ст. 1 Закону України «Про Національну програму інформатизації» дає таке визначення бази даних – «іменована сукупність даних, що відображає стан об'єктів та їх відношень у визначеній предметній області» [3]. Тамо ж є визначення такого поняття як банку знань – «масив інформації у формі, придатній до логічної і смислової обробки відповідними програмними засобами». Але не визначеним залишається у законодавчій базі України таке поняття як «банк даних». В Енциклопедії кібернетики за редакцією академіка В. М. Глушкова це поняття визначається як «функціонально-організаційна складова в автоматизованих системах керування та інформаційно-обчислювальних системах, яка здійснює централізоване інформаційне забезпечення колективу користувачів або сукупності задач, які розв'язуються в системі» [29].

Сучасні бази даних мають різну архітектуру і можуть мати дуже складну структуру. Однак, якщо розглянути базу даних, як заздалегідь структуровану форму для фіксації інформації, то можна стверджувати, що разом з відповідним програмним забезпеченням бази даних є сучасним засобом для документування інформації. Тобто слідуючи визначенню бази даних, що закріплено у Законі України «Про Національну програму інформатизації», можна трактувати його так: «визначеною предметною

область» – це документознавство та архівознавство, «іменована сукупність даних» – це реквізити документів, а «об'єкт» – це документ.

Наприклад, «якщо замислитися та уявити собі «актову книгу», а потім таку ж саму структуру у вигляді рядків та полів (шпальт), до яких можна вводити текстові дані з клавіатури подібно тому, як записувались в окремі рядки записи в актові книги, то вийде, що це одне і теж» [30, с. 69]. Цей приклад демонструє випадок, коли база даних виступає як один документ. Можна навести багато прикладів документів, структура яких співпадає зі звичайною табличною організацією баз даних. Це будь-які журнали реєстрації, що нині все частіше створюються в електронній формі в межах автоматизації діловодства або організації електронного документообігу [31]. Також подібну форму мають різноманітні кадастри [32] та реєстри [33]. Аналіз законодавчої бази України показує, що створення та ведення таких документів визначено у нормативно-правових актах, які унормовують різні види діяльності [34]. Слід зазначити, що переважна більшість подібних документів створюється без використання електронного цифрового підпису.

Однак, іноді бази даних є сукупністю документів. Прикладом такого електронного інформаційного ресурсу може слугувати база даних будь-якої системи електронного документообігу, які складаються з «іменованих сукупностей даних, що відображають стан» [3] різних документів як окремих інформаційних «об'єктів». Це повістю співпадає із наведеним вище визначенням електронного інформаційного ресурсу, що дає П. М. Марченко в Українській архівній енциклопедії [4], зокрема, у формі бази даних.

Таким чином, бази даних, що містять задокументовану інформацію, є електронними інформаційними ресурсами або документів, або реквізитів документів. В залежності від цього такі бази даних є або сукупністю документів або документами.

Незважаючи на стрімке зростання кількості веб-сайтів, як зручної форми обміну інформацією, веб-сайти залишаються майже не дослідженими інформаційними об'єктами з позицій документознавства та архівознавства.

Поодинокі наукові праці досліджують лише окремі аспекти щодо веб-сайтів: з'ясуванні сучасного стану і перспектив формування архівних ресурсів України у 90-х роках ХХ – початкових роках ХХІ ст. у мережі Інтернет, побудові архівознавчої інформаційної моделі веб-порталу «Архіви України» [35]; аналіз веб-сайтів обласних державних адміністрацій як документально-інформаційних систем та визначення їх оптимальних характеристик в контексті виконання завдань цими органами виконавчої влади та підвищення рівня демократизації українського суспільства [36]; критерії відбору веб-ресурсів як складової НАФ і як джерела комплектування Центрального державного електронного архіву України [37] тощо. На жаль, немає усталеного визначення поняття веб-сайт. Не дає визначення цього інформаційного об'єкту і законодавча база України.

С. Г. Кулешов та П. М. Марченко вперше запропонували визначення веб-сайту з позицій документознавства та як складову НАФ: «веб-сайт – сукупність програмних та апаратних засобів з унікальною адресою у мережі Інтернет разом з інформаційними ресурсами, що перебувають у розпорядженні певного суб'єкта і забезпечують доступ юридичних та фізичних осіб до цих інформаційних ресурсів та надають інші інформаційні послуги через мережу Інтернет» [37, с. 3]. Тамо ж вводяться визначення таких понять як «веб-ресурс», «веб-документ» та «архівна копія веб-сайта – веб-сайт, що відібраний та скопійований для державного зберігання» [37, с. 4].

Вочевидь додаткового роз'яснення потребує визначення поняття «архівної копії веб-сайта». Найбільше питань викликає у назві зазначеного інформаційного об'єкту, що пропонується віднести до складу НАФ, слово «копія». Як відомо, до складу НАФ можуть бути віднесені тільки оригінали документів. Виключенням є ситуація, коли копія набуває статусу оригіналу у випадку втрати оригінала документа. Вся інша робота з копіями документів обмежується фондом користування, страховим фондом та їх створенням за відповідним запитом.

Як уже зазначалося, важливою особливістю електронних інформаційних ресурсів є їх мінливість. Процес зміни електронних інформаційних ресурсів може відбуватися у режимі їх постійного поповнення, або зміни інформації, або її заміни. Для запобігання втрати інформації у наслідок таких дій, у світі використовується технологія збереження «часових зрізів» електронних інформаційних ресурсів [38, с. 200] – його копій станом на час копіювання. Емпіричним шляхом для різних електронних інформаційних ресурсів встановлюється періодичність створення таких копій. Критерієм визначення періодичності є частота оновлення ресурсу та можливості (фінансові, технічні, професійні) для створення його копії. За результатами такої роботи отримують набір архівних копій веб-сайту, що відображають динаміку його зміни та забезпечують максимальне повне збереження інформації у відповідних умовах роботи.

СВІТОВИЙ ДОСВІД У ЗБЕРІГАННІ ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ НАЦІОНАЛЬНИМИ АРХІВАМИ

Аналіз відношення національних архівів інших держав до питання збереження електронних інформаційних ресурсів показав, що майже всі розвинуті країни з високим рівнем інформатизації вважають за потрібне здійснювати заходи щодо відбору на постійне зберігання баз даних та веб-сайтів. Однак, кожен національний архів визначає власні підходи щодо вирішення цього питання.

Великобританія

Так архівне зберігання веб-сайтів Національним архівом Великобританії розпочалось у 2003 р. з урядових веб-сайтів. З 2009 р. розпочато програму активного захвату (active capture programme) – систематичного зберігання веб-сайтів. Її сутність зводиться до систематичного зберігання веб-сайтів. Нині веб-сайти центрального уряду зберігаються тричі на рік. На початок 2010 р. Веб-архів Уряду

Великобританії (UK Government Web Archive) налічував 340 мільйонів веб-сторінок [39]. Ця робота продовжується. Нині британські фахівці працюють над вирішенням переходу від автоматизованого копіювання веб-сайтів, коли спеціалістам доводиться втручатися в цей процес для виправлення деяких помилок вручну, до автоматичного копіювання. Для цього Національним архівом Великобританії розроблені рекомендації для створення фондоутворювачами або копій їх веб-сайтів за відповідною XML-схемою, або дублювання у певній формі проблемних елементів [40].

Детальніше із рубриками, за якими відбувається відбір урядових веб-сайтів Великобританії до Національного архіву можна ознайомитися в «Огляді сучасного зарубіжного досвіду» С. Г. Кулешов та П. М. Марченко [37, с. 4].

США

Найбільш відомими державними проектами для збереження веб-сайтів та веб-документів є проект Національного Архіву США. Наприклад, на сьогоднішній день у межах проекту Archive-It зібрано веб-документи за 4 895 662 510 адресами в мережі Інтернет для 1970 державних колекцій [41].

Федеративна Республіка Німеччини

Наприклад, «баварські архівісти велику увагу приділяють зберіганню саме інформаційних ресурсів (баз даних, реєстрів, кадастрів), вважаючи їх такими, що мають велику інформаційну цінність.

Електронні документи та електронні інформаційні ресурси при прийманні на зберігання до архіву не завіряються електронним цифровим підписом.

Більшу частину документів, що надходять на державне зберігання, становлять електронні інформаційні ресурси – бази даних. Зокрема, головним інформаційним ресурсом, приймання якого здійснює архів, є Поземельна книга Баварії, відкритий інформаційний ресурс, що поповнюється, тому архів приймає на зберігання періодичні копії Поземельної книги (Zeitschnitte –

«часовий зріз»). Рішення щодо форми приймання на зберігання бази даних, періодичного копіювання частини ресурсу або приймання в цілому вигляді приймається у кожному випадку окремо» [38].

Республіка Білорусь

Серед країн СНД Республіка Білорусь просунулася найбільш далеко у питаннях законодавчого визначення питань постійного зберігання електронних інформаційних ресурсів в державних архівах. Законотворчий процес у цьому напрямі у Білорусі пройшов певний шлях за результатами якого у республіці сформувався усталена позиція щодо електронних інформаційних ресурсів.

У Законі Республіки Білорусь «Про інформатизацію» закріплено таке визначення інформаційного ресурсу – «организованная совокупность документированной информации, включающая базы данных и знаний, другие массивы информации в информационных системах» [42]. Тож саме визначення було залишено без змін у новому Законі Республіки Білорусь «Про інформацію, інформатизації і захисту інформації» [43]. У Законі Республіки Білорусь «Про Національний архівний фонд та архівах у Республіки Білорусь» у редакції станом на 28.12.2009 р. було закріплено інакше визначення інформаційного ресурсу – «организованная совокупность документированной информации, включающая базы данных и другие массивы информации в информационных системах» [44]. Крім того, у Ст. 19 зазначеного закону визначалося наступне: «Для постоянно обновляемых информационных ресурсов в электронной форме (баз и банков данных), в том числе поставляемых пользователям посредством информационных сетей, регулярно создаются архивные копии на правах подлинников. Периодичность создания архивных копий информационных ресурсов и порядок их передачи на государственное хранение определяются республиканским органом государственного управления по архивам и делопроизводству». А Ст. 27 цього закону врегульовувала «Использование

информации, содержащейся в документах Национального архивного фонда Республики Беларусь, в целях удовлетворения нужд общества архивные учреждения осуществляют путем: создания электронных информационных ресурсов на базе архивной информации и предоставления доступа к ним».

Наприкінці 2011 р. на заміну Закону Республіки Білорусь «Про Національний архівний фонд та архівах у Республіки Білорусь» приймається Закон Республіки Білорусь «Про архівну справу і діловодство у Республіки Білорусь» [45]. Цей закон позбавлений визначення інформаційних ресурсів. Однак, у 2012 р. затверджується нова редакція Переліку типових документів Національного архівного фонду Республіки Білорусь, що утворюються в процесі діяльності державних органів, інших організацій і індивідуальних підприємств, із зазначенням строків зберігання. У п. 1006, що відноситься до глави 40 «Информационные системы и информационные ресурсы», визначені постійні строки зберігання для «основних» документів, що відносяться до виду «Информационные ресурсы (базы данных, в том числе базы знаний, web-сайты, электронные издания, геоинформационные системы, коллекции электронных материалов и др.)» [46, с. 135].

Таким чином, нині зазначений Перелік разом з законами «Про архівну справу і діловодство у Республіки Білорусь» та «Про інформатизацію» створюють законодавче поле, що забезпечує обов'язке приймання-передавання на постійне зберігання баз даних та веб-сайтів, як документів, від фондоутворювачів до державних архівів.

Крім того, цьому процесу передувала науково-дослідна робота з боку білоруських архівістів, які розробили власні критерії відбору електронних інформаційних ресурсів: «Экспертиза ценности так называемых информационных ресурсов (базы и банки данных, кадастры, регистры, ресурсы для сети Интернет и т.д.), которые выполняются только в электронном виде, проводится на основании следующих критериев:

– для баз данных – степень новизны, уникальности информации, ее социальная значимость, коммерческая ценность, историческое значение;

– для Интернет-публикаций (сайтов, онлайн-каталогов) – статус организации-создателя, содержание, графическое оформление, историческое значение» [47, с. 5].

Докладний аналіз діяльності БілНДЦЕД у напрямку відбору електронних інформаційних ресурсів та їх постійного зберігання здійснили у своїй статті А. Г. Лавренюк, Л. В. Жук [48].

Досвід інших країн

За аналіз світового досвіду збереження наукових і суспільно значущих ресурсів Інтернету, що здійснила В. О. Копанєва у межах своєї кандидатської дисертації [12] та під час написання монографії «Бібліотека як центр збереження інформаційних ресурсів Інтернету», було зроблено висновки, що «формування фондів мережевих ресурсів започатковано бібліотеками (та архівами – Ю.К.) ряду країн. Аналіз їх діяльності в цьому напрямі свідчить про розмаїття підходів до архівування. Здійснюється вибіркоче збирання мережевої інформації (Австралія, Канада), архівування національних сегментів Інтернету (Швеція, Росія), формування фондів веб-ресурсів у межах обов'язкового примірника документів (Норвегія, Франція), спроба збереження ресурсів усього світового «павутиння» (Бібліотека Конгресу США), а також створення міжнародних кооперативних Інтернет-архівів» [13].

Цікавим є огляд досвіду національних бібліотек Австрії, Німеччині, Данії, Китаю, Литви, Нідерландів, Нової Зеландії, Норвегії, Португалії, Сполученого Королівства, США, Фінляндії, Франції, Чехії та Швеції, що було здійснено Н. В. Браккер та Л. А. Куйбишевим із Центру з проблем інформатизації сфери культури (м. Москва) [49].

У 2012 році у Республіка Казахстан було видано наказ Міністра транспорту та комунікацій Республіки Казахстан «Правила формування и функционирования национальных электронных информационных ресурсов и национальных информационных систем, информационно-

коммуникационных сетей» [50]. Зважаючи на темпи інформатизації країни за останні 10 років, можна передбачити, що ці правила будуть впроваджені у роботу органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ, підприємств та організацій будь-якої форми власності вже у наступному році.

ДОСВІД УКРАЇНИ

Архівне зберігання електронних інформаційних ресурсів в Україні вже розпочато в Центральному державному електронному архіві України (далі – ЦДЕА України) у межах ініціативного документування. На кінець другого півріччя 2012 року в ЦДЕА України зберігається чотири архівні колекції веб-сайтів («Президентські вибори 2010», «Місцеві вибори в Україні 2010», «Веб-архів 2003-2010 рр. Українського національного інформаційного агентства «Укрінформ», «Чорнобильська катастрофа – 25 років потому») та завершується створення нової колекції «Євро-2012». Набутий досвід створення архівних копій веб-сайтів у ЦДЕА України дозволяє зробити висновок, що збереження електронних інформаційних ресурсів, які можуть бути віднесені до НАФ, виключно силами архівістів неможливе. Неможливо уявити поповнення НАФ електронними інформаційними ресурсами без унормування процесів створення, уніфікації, експертизи цінності, підготовки до передавання на архівне зберігання та приймання-передавання до архівних установ подібно тому, як це відбувається з документами. Тобто успішність зазначених процесів полягає у віднесенні їх до діяльності фондоутворювачів.

ПРОБЛЕМА ФІЛЬТРАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ, ЩО МІСТЯТЬ ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Проблема фільтрації нецінної інформації вирішується у межах різних проектів. У проектах Європейського союзу нецінну інформацію (дані), що містять веб-сайти прийнято називати веб-спамом (Web spam) – за назвою несанкціонованої інформації, що масово надсилається електронними листами користувачам Інтернет-службою «електронна пошта» (e-mail). Так

співробітники Інституту комп'ютерних наук та керування Угорської академії наук запропонували новий підхід до веб-спама [51]. Робота здійснювалася у межах проектів Європейського союзу LAWA (Large-Scale Longitudinal Web Analytics) [52] – проект № 258105 Європейської комісії та EU FP7 Project LIWA (Living Web Archives) – проект № 216267 Європейської комісії, що здійснюється за програмою Seventh Framework Programme (FP7) [53].

АНАЛІЗ КРИТЕРІЇВ ВІДБОРУ ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ДО АРХІВНОГО ЗБЕРІГАННЯ

1. Унікальність, цінність, історична значущість для держави, суспільства, людини як документа або сукупності документів.
2. Додержання принципу походження: встановлення першоджерела, авторства, створювача. Це надасть змогу визначити фондоутворювача.

Інформація, яку містять електронні інформаційні ресурси

А. Зростаюча роль електронних інформаційних ресурсів в організації будь-якої діяльності.

Б. Фіксація інформації про будь-яку діяльність, що перетворює електронний інформаційний ресурс на першоджерело про зазначену діяльність.

3. Як засіб створення страхового фонду: документи з особового складу, майнові та інші, що не створюються в електронній формі за законодавчою базою України або із міркувань документознавців та архівістів щодо відсутності технологій, що гарантують надійне постійне зберігання електронних документів та висування, виходячи із цього, вимоги створення примірників електронних документів з паперовим носієм, або взагалі не створювати деякі групи документів в електронній формі.

Приклади:

– Закон України «Про земельний кадастр України» визначає кадастр як електронний інформаційний ресурс, але не визначає його як оригінал майнових документів;

– Постанова Кабінету Міністрів України від 6 червня 2012 р. № 546 «Про затвердження Положення про електронний реєстр пацієнтів».

4. Як готовий унікальний довідковий апарат до тих документів, що приймаються на зберігання до НАФ.

ВИСНОВКИ

1. За зарубіжним досвідом можна зробити висновки, що бази даних у світі зберігаються переважно за принципом їх походження. Яскравим прикладом тут виступає діяльність земельного архіву Баварії, або Російської Федерації. Що стосується веб-сайтів, то тут обрано два підходи до їх збереження:

– створення колекцій – вибіркового відбору для копіювання веб-сайтів за їх тематикою;

– копіювання веб-сайтів у певній зоні Інтернету або за певним критерієм. Масштаби такої діяльності залежать від особливостей законодавчої бази та можливостей національних архівів (бібліотек).

2. За досвідом України щодо створення, опрацювання електронних інформаційних ресурсів та їх зберігання можна зробити такі висновки:

– незважаючи на те, що на цей час створено множину нормативно-правових актів України, що визначають створення електронних інформаційних ресурсів та роботу з ними у різних сферах діяльності, залишаються не вирішеними низка важливих питань: визначення на законодавчому рівні поняття «електронний інформаційний ресурс», статусу цих інформаційних об'єктів (документ, сукупність документів, вторинна інформація тощо) у діловодстві, їх значущість для держави, суспільства, людини;

– для вирішення завдань унормування роботи з електронними інформаційними ресурсами, їх уніфікації, їх статусу та визначення критеріїв для їх відбору для передавання на архівне зберігання слід розпочати наукові дослідження щодо вивчення їх сутнісних характеристик;

– слід констатувати, що робота щодо архівного зберігання електронних інформаційних ресурсів в Україні розпочато. Однак, вже тепер можна констатувати, що без законодавчого унормування роботи з електронними інформаційними ресурсами в діловодстві органів, підприємств, установ та організацій різних форм власності неможлива уніфікація підготовки електронних інформаційних ресурсів до передавання на архівне зберігання та забезпечення їх тривалого (понад 10 років) та постійного зберігання, з забезпеченням доступу до їх інформації;

– підготовка електронних інформаційних ресурсів до передавання на архівне зберігання повинна вестися юридичними та фізичними особами, в діяльності яких ці інформаційні об'єкти було створено.

3. Зважаючи на спрямованість наукових досліджень у світі, розвиток законодавчої бази щодо створення електронних інформаційних ресурсів та роботи з ними, зокрема в Україні, світовий досвід архівного зберігання електронних інформаційних ресурсів вважаємо за доцільне розпочати вирішення питань щодо визначення видового складу, класифікації електронних інформаційних ресурсів з визначенням строків їх зберігання, а також стану електронних інформаційних ресурсів, для їх передавання на архівне зберігання, продовжити роботи щодо уточнення критеріїв віднесення електронних інформаційних ресурсів до НАФ та визначення технологій, що забезпечать підтвердження справжності електронних інформаційних ресурсів під час роботи з ними у діловодстві та тривалого (понад 10 років) або постійного зберігання.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Спр. 01.01-14 за номенклатурою справ на 2008 р., державний реєстраційний номер НДР 0108U002162. Звіт про науково-дослідну роботу «Критерії відбору веб-ресурсів як складової НАФ і джерела комплектування Центрального державного електронного архіву України. Методичні рекомендації» : схвалено Нормативно-методичною комісією Держкомархіву, протокол від 28.10.2009 № 4 / Держкомархів України, УНДІАСД ; ук-лад.: С. Г. Кулешов (кер. розробки), П. М. Марченко, О. А. Лісняк, Р. Я. Пиріг. – К., 2009. – 16 с. – Рукопис.
2. Про Національний архівний фонд та архівні установи : Закон України від 24.12.1993 № 3815-XII // Відом. Верховної Ради України. – К., 1994. – № 15. – Ст. 87.
3. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04.02.1998 № 74/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – К., 1998 – № 27. – Ст. 181.
4. Марченко П. М. Керування документаційними процесами / Петро Марченко // Українська архівна енциклопедія. – К. : Горобець, 2008. – С. 461.
5. Про інформацію : Закон України від 04.02.1998 № 74/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – К., 1998 – № 27. – Ст. 181.
6. Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України від 04.02.1998 № 75/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – К., 1998 – № 27. – Ст. 182.
7. Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України : Закон України від 15.01.2009 № 879-17 // Відомості Верховної Ради України. – К., 2009. – № 24. – Ст. 296.
8. Брижко В. М. Е-будущее и информационное право / В. М. Брижко, В. С. Цимбалюк, А. А. Орехов, О. Н. Гальченко. – К. : Интеграл, 2002. – 264 с.
9. Соснін О. В. Національні інформаційні ресурси: проблеми визначення і розуміння / О. В. Соснін // Стратегічна панорама. – К., 2004. – № 4.
10. ДСТУ 2732:2004. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення. – К. : Держстандарт України, 2005. – 32 с.

11. ГОСТ 7.82-2001. Библиографическая запись. Библиографическое описание электронных ресурсов. Общие требования и правила составления : Межгос. стандарт. – М. : Межгос. совет по стандартизации, метрологии и сертификации, 2001. – 23 с.
12. Копанєва В. О. Формування фонду мережевих ресурсів у науковій бібліотеці (90-ті роки ХХ ст. – поч. ХХІ ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 27.00.03 / НАН України; Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – К., 2008. – 228 с.
13. Копанєва В. О. Бібліотека як центр збереження інформаційних ресурсів Інтернету. – К. : Наук.-видавнич. центр Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2009. – 200 с.
14. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К.: НБУВ, 2011. – 248 с.
15. Про затвердження Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів : Розпорядження Кабінет Міністрів України від 05.05.2003 № 259-р // Офіційний вісник України. – К., 2003 – № 18. – Ст. 864.
16. Про затвердження заходів з реалізації Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінет Міністрів України від 31.12.2003 № 828-р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/828-2003-%D1%80>.
17. Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів : Постанова Кабінет Міністрів України від 17.03.2004 № 326 // Офіційний вісник України. – К., 2004 – № 11. – Ст. 665.
18. Про затвердження форми заяви для включення електронного інформаційного ресурсу до Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів : Наказ Мінтрансзв'язку України від 02.12.2004 № 1058 : Зареєстровано Мін'юстом України від 15.12.2004 № 1585/10184 // Офіційний вісник України. – К., 2004 – № 50. – Ст. 3305.
19. Про затвердження Порядку проведення державної реєстрації електронних інформаційних ресурсів : Наказ Мінтрансзв'язку України від

27.04.2005 № 153 : Зареєстровано Мін'юстом України від 18.05.2005 № 528/10808 // Офіційний вісник України. – К., 2005 – № 20. – Ст. 1111.

20. Про деякі заходи щодо забезпечення здійснення державної регуляторної політики : Указ Президента України від 01.06.2005 № 901 // Офіційний вісник України. – К., 2005 – № 22. – Ст. 1193.

21. Про скасування наказу Мінтрансв'язку України від 27.04.2005 № 153 : Наказ Мінтрансв'язку України від 26.09.2005 № 584 : Зареєстровано Мін'юстом України 06.10.2005 за № 1162/11442 // Офіційний вісник України. – К., 2005 – № 40. – Ст. 2557.

22. Соснін О. В. Проблеми життєдіяльності інформаційної сфери [Електронний ресурс] / Соснін О. В., Корнейко О. В., Олійник О. В. // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – К., 2009. – № 20. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/bozk/2009_20/20text/g20_30.htm.

23. Про затвердження плану заходів з виконання завдань, передбачених Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» [Електронний ресурс] : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.08.2007 № 653-р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/653-2007-%D1%80>.

24. Додонов О. Г., Нестеренко О. В., Бойченко А. В. Методологія створення Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів // Реєстрація, зберігання і обробка даних. – К., 2005. – Т. 7. – № 3. – С. 88-97.

25. Городенко Л. М. Українські правові акти регулювання Інтернету та електронних видань [Електронний ресурс] / Городенко Л. М. // Держава та регіони. Серія: Гуманітарні науки. – Запоріжжя, 2011. – № 2. – С. 136-140. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_gn/2011_2/files/GN211_25.pdf.

26. Червоненко оголосив війну Інтернету? [Електронний ресурс] // Українська правда. – 23 травня 2005. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/ukr/articles/2005/05/23/3009967/>.

27. Мінтрансв'язку скасувало наказ про держреєстрацію електронних інформаційних ресурсів [Електронний ресурс] // Чистий Інтернет. – Режим доступу: <http://chin.org.ua/analitic/2005/10/10/114338.html>.

28. Фрагменти отраслевой дискуссии на тему «Регистрация электронных информационных ресурсов» [Електронний ресурс] // ИКТ-отраслевая экспертно-аналитическая группа «Инновационные силы Украины». – Режим доступу: <http://it-force.com.ua/urgent/Urgent240505.htm>.

29. Афанасьев В. Н. Энциклопедия кибернетики в 2 т. / За ред. В. М. Глушкова. – К. : Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1973. – Т. 1. – С. 151.

30. Ковтанюк Ю. С. Електронне документознавство в Україні: сутність наукового напрямку, історія формування, перспективи розвитку : дис. ... канд. іст. наук : 27.00.02 / Ковтанюк Юрій Славович ; Держ. архів. служба України, УНДІАСД. – К., 2012. – 252 с.

31. Див., наприклад: Про затвердження форм документів, що використовуються у процесі відшкодування сум податку на додану вартість : Наказ Міністерства фінансів України від 07.11.2011 № 1396 : Зареєстровано Міністерством Юстиції України від 22.11.2011 № 1334/20072 // Офіційний вісник України. – К., 2011. – № 94. – Ст. 3436.

32. Див., наприклад: Про Державний земельний кадастр: Закон від 07.07.2011 № 3613-VI // Відомості Верховної Ради України. – К., 2012. – № 8. – Ст. 61.

33. Див., наприклад: Про затвердження Положення про Єдиний електронний реєстр листків непрацездатності : Наказ Міністерств охорони здоров'я України від 28.10.2011 № 716 : Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 23.12.2011 за № 1521/20259 // Офіційний вісник України. – К., 2011. – № 102. – Ст. 3773.

34. Єдиний державний реєстр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Державний_реєстр.

35. Кисельова А. А. Архівні ресурси України в глобальній інформаційній мережі : види, доступ, перспективи : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.10 / Кисельова Алла Анатоліївна ; Держкомархів України, УНДІАСД. – К., 2005. – 19 с.

36. Чекмарьова Л. О. Веб-сайт обласної державної адміністрації України як документально-інформаційна система : засади функціонування, структура, зміст : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.10 / Чекмарьова Любов Олександрівна ; Держкомархів України, УНДІАСД. – К., 2008. – 19 с.

37. Критерії відбору веб-ресурсів як складової НАФ і джерел комплектування Центрального державного електронного архіву України : Методичних рекомендації // Схвалено нормативно-методичною комісією Державного комітету архівів України від 28.10.2009 р.. – К., 2009. – 11 с. – Рукопис.

38. Ус О.М. Досвід архівного зберігання електронних докум ентів та електронних інформаційних ресурсів у Вільній федеральній землі Баварія (ФРН) // Архіви України. – К., 2011. – № 5. – С. 196-202.

39. Thomas D. Website archives [Електронний ресурс] / David Thomas // The Guardian. – Tuesday, 5 January 2010. – Режим доступу: <http://www.guardian.co.uk/uk/2010/jan/05/government-websites-national-archives>.

40. The National Archives: XML Sitemaps on UK Public Sector Websites [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hghltd.yandex.net/yandbtm?src=F&text=XML%20Sitemaps%20on%20UK%20Public%20Sector%20Websites&url=http%3A%2F%2Fcoi.gov.uk%2Fdocuments%2Fguidance%2Fexposing-your-website-to-search-engines-v1-0.doc&noconv=1&fmode=inject&mime=doc&l10n=ru&sign=7b728d6c3a9d1d3e532eb74012be755d&keyno=0>

41. About Archive-It [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.archive-it.org/learn-more>.

42. Об информатизации [Електронний ресурс] : Закон Республики Беларусь от 06.09.1995 № 3850-ХІІ (по состоянию на 01.11.2007 г.). – Режим доступу: <http://pravo.levonevsky.org/bazaby/zakon/zakb1127.htm>.

43. Об информации, информатизации и защите информации [Електронний ресурс] : Закон Республики Беларусь от 10.11.2008 № 455-З. – Режим доступу: <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=h10800455&p2={NRPA}>.

44. О Национальном архивном фонде и архивах в Республике Беларусь [Электронный ресурс] : Закон Республики Беларусь от 06.10.1994 № 3277-ХІІ (по состоянию на 28.12.2009 г.). – Режим доступа: http://base2.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=1956.

45. Об архивном деле и делопроизводстве в Республике Беларусь [Электронный ресурс] : Закон Республики Беларусь от 25.11.2011 № 323-З. – Режим доступа: http://base2.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=48277

46. Перечень типовых документов Национального архивного фонда Республики Беларусь, образующихся в процессе деятельности государственных органов, иных организаций и индивидуальных предпринимателей, с указанием сроков хранения [Электронный ресурс] : Утвержден постановлением Министерства юстиции Республики Беларусь от 24.05.2012 № 140. – 162 с. – Режим доступа: <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=W21226212&p1=1>.

47. Методические рекомендации по применению нормативно-правовых актов в целях обеспечения сохранности электронных документов : Утверждены Председателем Госкомархива от 27.12.2000 // Государственный комитет по архивам и делопроизводству Республики Беларусь. Беларусский научно-исследовательский центр электронной документации. – Минск, 2000. – 13 с. – Рукопис.

48. Лавренюк А. Г., Жук Л. В. Архівне зберігання електронних документів та інформаційних ресурсів в Республіці Білорусь // Архіви України. – К., 2010. – № 1. – С. 162–169.

49. Браккер Н. В., Куйбышев Л. А. Сбор и архивирование сетевых ресурсов. Опыт национальных библиотек зарубежных стран [Электронный ресурс]. – 16 с. – Рукопис. – Режим доступа: http://www.minervaplus.ru/publish/Harvesting_Preservation_Net_Resources.doc.

50. Правила формирования и функционирования национальных электронных информационных ресурсов и национальных информационных систем, информационно-коммуникационных сетей [Электронный ресурс] : Приказ Министра транспорта и коммуникаций Республики Казахстан от 17 апреля 2012 года № 180. – Режим доступа: <http://adilet.minjust.kz/rus/docs/V1200007675>.

51. Erdélyi M. Web spam classification: a few features worth more [Электронный ресурс] / M. Erdélyi, A. Garzó, A. A. Benczúr // Joint Web Quality 2011; WWW2011 (Hyderabad, India). – ACM Press, 2011. – Режим доступа: <http://liwa-project.eu/images/publications/airweb2011.pdf>.
52. Longitudinal Analytics of Web Archive Data [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.lawa-project.eu>.
53. Seventh Framework Programme (FP7) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://cordis.europa.eu/fp7/home_en.html.